RADIACINĖS SAUGOS CENTRO DIREKTORIUS

Į S A K Y M A S
DĖL ASMENINIŲ APSAUGINIŲ PRIEMONIŲ NAUDOJIMO DIRBANT SU JONIZUOJANČIOSIOS SPINDULIUOTĖS ŠALTINIAIS TAISYKLIŲ

2003 m. birželio 16 d. Nr. 19
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymo 7 straipsnio (Žin., 1999, Nr. 11-239) nuostatomis, Europos Tarybos 1989 m. lapkričio 30 d. direktyvos 89/656/EEB dėl minimalių saugos ir sveikatos apsaugos reikalavimų, darbuotojams darbo vietoje naudojant asmenines apsaugines priemones, Lietuvos higienos normos HN73:2001 „Pagrindinės radiacinės saugos normos“ (Žin., 2002, Nr. 11-388) reikalavimais bei Radiacinės saugos centro nuostatų 10.6 punktu ir nustatydamas, kaip ir kokias asmenines apsaugines priemones naudoti dirbant su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais,

T v i r t i n u Asmeninių apsauginių priemonių naudojimo dirbant su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais taisykles (pridedama).

DIREKTORIUS ALBINAS MASTAUSKAS

_____

PATVIRTINTA

Radiacinės saugos centro direktoriaus
2003 m. birželio 16 d. įsakymu Nr. 19

ASMENINIŲ APSAUGINIŲ PRIEMONIŲ NAUDOJIMO DIRBANT SU JONIZUOJANČIOSIOS SPINDULIUOTĖS ŠALTINIAIS TAISYKLĖS

I. TAIKYMO SRITIS

1. Asmeninių apsauginių priemonių naudojimo dirbant su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais taisyklės (toliau – taisyklės) nustato, kaip naudoti apsaugines priemones dirbant su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais.

2. Asmeninės apsauginės priemonės skirtos darbuotojams, pacientams ir asmenims, kurie sąmoningai ir savo noru (jeigu tai nesusiję su jų darbu) padeda pacientams, diagnozuojamiems ar gydomiems apšvita, apsaugoti nuo jonizuojančiosios spinduliuotės generatorių arba uždarųjų bei atvirųjų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių spinduliuotės poveikio.

3. Asmeninės apsauginės priemonės turi būti naudojamos, kai neįmanoma apšvitos riboti kolektyvinėmis apsauginėmis priemonėmis, darbo organizavimo metodais ar būdais.

4. Parenkant asmenines apsaugines priemones, turi būti taikomas radiacinės saugos optimizavimo principas.

II. NUORODOS

5. Šioje taisyklėse pateikiamos nuorodos į tokius dokumentus ir leidinius:

5.1. Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 1998 m. balandžio 20 d. įsakymu Nr. 77 (Žin., 1998, Nr. 43-1188).

5.2. Techninį reglamentą „Asmeninės apsauginės priemonės“, patvirtintą Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2000 m. liepos 3 d. įsakymu Nr. 69 (Žin., 2000, Nr. 65-1967).

5.3. HN 73:2001. Pagrindinės radiacinės saugos normos (Žin., 2002, Nr. 11-388).

5.4. Lietuvos standartą LST EN 132:1997 „Kvėpavimo organų apsaugos priemonės. Terminų apibrėžimai“.

5.5. Lietuvos standartą LST EN 133:1997 „Kvėpavimo organų apsaugos priemonės. Klasifikacija“.

5.6. Lietuvos standartą LST EN 1073-1:2000 „Apsauginė apranga nuo radioaktyviosios taršos“.

5.7. Tarptautinį standartą IEC 61331-1, 2, 3 „Apsauginės priemonės diagnostinėje rentgenologijoje“.

5.8. Latvijos Respublikos radiologų asmeninių apsauginių priemonių rekomenduojamieji švino ekvivalentai. Ryga. 1997.

5.9. Stomatologų ir kitų medicinos darbuotojų radiacinė sauga. TRSK publikacija Nr. 57, Oksfordas, 1990.

5.10. Vaizdo gavimo rekomendacijos. Radiacinė sauga Nr. 118, Liuksemburgas, 1992.

III. SĄVOKOS IR APIBRĖŽIMAI

6. Šiose taisyklėse vartojamos sąvokos:

6.1. **aerozolis**

Kietos, skystos ar kietos ir skystos dalelės, pakibusios dujinėje terpėje, turinčios mažą kritimo greitį [5.4].

6.2. **apsaugomoji veikla**

Veikla, apsauganti žmones nuo apšvitos, nulemtos jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių, kurie nėra reguliuojamosios veiklos dalis arba kurie yra nekontroliuojami, arba veikla tokios apšvitos poveikiui sumažinti [5.3].

6.3. **asmeninė apsauginė priemonė**

Bet kuri priemonė, skirta darbuotojui dėvėti ar turėti, siekiant apsisaugoti nuo pavojų, kurie gali kelti grėsmę jų profesinei saugai ir sveikatai, bei kitas šiam tikslui skirtas priedas ar reikmuo [5.1].

6.4. **rizika**

Galima sužeidimo ar sveikatos pakenkimo dėl kenksmingų, pavojingų darbo aplinkos veiksnių poveikio tikimybė [5.1].

6.5. **švino ekvivalentas**

Švino sluoksnio storis, išreikštas milimetrais, tiek pat kartų susilpninantis jonizuojančiosios spinduliuotės intensyvumą kaip ir nagrinėjama medžiaga ar apsauginė priemonė.

6.6. **filtrai**

Įtaisai, pašalinantys įkvepiamame ore esančias daleles, dujas, garus [5.4].

6.7. **kvėpavimo įtaisai**

Įtaisai, tiekiantys orą ar deguonį iš neužteršto šaltinio [5.4].

6.8. **apsauginiai akiniai**

Įtaisas su regėjimo trūkumų korekcija arba be jos apsaugantis akis nuo jonizuojančiosios spinduliuotės poveikio [E.1].

6.9. **apsauginė vienpusė prijuostė (sunki ar lengva)**

Prijuostė, skirta apsaugoti kūnui nuo kaklo iki blauzdų (10 cm žemiau kelių) [E.1].

6.10. **apsauginė dvipusė prijuostė (sunki ar lengva)**

Prijuostė, skirta apsaugoti kūnui nuo kaklo iki blauzdų apimant pečius ir raktikaulius (10 cm žemiau kelių), o iš nugaros nuo menčių iki blauzdų (10 cm žemiau juosmens) [E.1].

6.11. **radiacinės saugos optimizavimo principas**

Vienas pagrindinių radiacinės saugos principų, teigiančių, kad praktinės veiklos nulemtų individualiųjų dozių vertės, švitinamų žmonių skaičius ir apšvitos tikimybė turi būti tokie maži, kokius tik įmanoma pasiekti protingai naudojant radiacinės saugos priemones ir atsižvelgiant į socialines ir ekonomines sąlygas.

IV. BENDRIEJI REIKALAVIMAI

7. Privalomų asmeninių apsauginių priemonių sąrašas turi būti pateiktas kartu su prašymu gauti licenciją veiklai su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, o jų naudojimo tvarka – procedūrų aprašymuose. Aprūpinimo asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis tvarka ir reikalavimai [5.1]:

7.1. licencijos turėtojas privalo:

7.1.1. nemokamai aprūpinti darbuotojus asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis,

7.1.2. užtikrinti, kad kiekviena darbuotojams išduodama asmeninė apsauginė priemonė atitiktų jai keliamus techninius ir naudojimo reikalavimus.

7.2. Asmeninė apsauginė priemonė privalo [5.2, 5.3]:

7.2.1. atitikti pagrindinius saugos ir sveikatos reikalavimus ir būti pažymėta CE ženklu,

7.2.2. gamintojo numatytomis naudojimo sąlygomis patikimai apsaugoti nuo jonizuojančiosios spinduliuotės poveikio, nesukeldama rizikos naudotojo sveikatai,

7.2.3. tikti darbuotojui, atitinkamai ją priderinus, atlikus visus būtinus pakeitimus.

8. Darbuotojai, kuriuos vienu metu veikia keli darbo aplinkos rizikos veiksniai, turi būti aprūpinti visomis reikiamomis tarpusavyje suderintomis asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis, kurios užtikrintų apsaugą nuo kenksmingų, pavojingų veiksnių ir sumažintų riziką iki minimumo.

9. Daugkartinio naudojimo asmeninės apsauginės priemonės turi būti tikrinamos ir reikiamai prižiūrimos jas panaudojus. Netinkamos naudoti, susidėvėjusios, užterštos turi būti pataisytos, deaktyvuotos ar nemokamai pakeistos naujomis.

10. Draudžiama naudoti asmenines apsaugines priemones, kurių naudojimo laikas, nustatytas gamintojo, pasibaigęs.

11. Kiekviena asmeninė apsauginė priemonė turi turėti gamintojo parengtą naudojimo instrukciją [5.2.].

12. Darbuotojai turi būti apmokyti naudotis asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis, atsižvelgiant į konkrečią darbo vietą ar pareigybę. Instrukcijoje, kuri rengiama vadovaujantis asmeninės apsauginės priemonės gamintojo rekomendacijomis, turi būti nurodyta:

12.1. apsivilkimo (užsidėjimo, užsidengimo, apsiavimo), prisitaikymo, naudojimo, nusivilkimo (nusiėmimo, nusidengimo, nusiavimo) ir laikymo tvarka;

12.2. paskirtis, naudojimo apribojimai (klasifikacija, temperatūros ribos ir kt.);

12.3. bandymai, kuriuos reikia atlikti prieš naudojimą (jei reikia);

12.4. priežiūra, valymas, deaktyvacija (jei reikia).

13. Pasikeitus rizikos aplinkybėms ar atsiradus naujų, darbuotojai turi būti papildomai apmokyti naudotis asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis. Jei reikia, tai turi būti atliekama periodiškai.

V. DARBUOTOJŲ PAREIGOS

14. Darbuotojas privalo [4.1]:

14.1. naudoti asmenines apsaugines priemones dirbant su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais; naudoti jas viso darbo proceso metu;

14.2. asmenines apsaugines priemones tinkamai prižiūrėti ir naudoti pagal paskirtį, laiku pranešti licencijos turėtojui (asmeninę apsauginę priemonę išdavusiam asmeniui) apie jų susidėvėjimą, netinkamumą naudoti, naudojimo termino pabaigą.

VI. ASMENINIŲ APSAUGINIŲ PRIEMONIŲ NAUDOJIMAS DIRBANT SU ATVIRAISIAIS JONIZUOJANČIOSIOS SPINDULIUOTĖS ŠALTINIAIS

15. Asmeninių apsauginių priemonių poreikis įvertinamas planuojant veiklą su atviraisiais jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais ir tikslinamas atsižvelgiant į darbo vietų ir vidinės darbuotojų apšvitos monitoringų rezultatus.

16. Dirbantys su atviraisiais jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais turi turėti asmenines apsaugines priemones, apsaugančias nuo radioaktyviosios taršos kvėpavimo organus, virškinimo traktą, odą ir akis.

17. Įvertinus planuojamų darbų mastą ir trukmę, naudojamų radionuklidų aktyvumus darbo vietoje, jų radiotoksiškumą, chemines formas bei fizikinius būvius, kiekvienu atveju reikia spręsti, kokios asmeninės apsauginės priemonės reikalingos konkrečių darbų atlikimo metu. Asmeninių apsauginių priemonių komplektą gali sudaryti kūno, kvėpavimo takų ir akių, rankų ir kojų apsaugos priemonės.

18. Kai filtruojamosios asmeninės apsauginės priemonės (dujų filtrai, sudėtiniai filtrai ir kt. [5.4]) nebeužtikrina reikiamos kvėpavimo takų apsaugos (dirbant su radioaktyviosiomis dujomis, aerozoliais), naudojami izoliuojamieji kostiumai su kvėpavimo įtaisais.

19. Siekiant sumažinti išorinę darbuotojų apšvitą, dirbant su didelio aktyvumo alfa, beta ar gama spinduoliais naudojami apsauginiai skydeliai (akiniai), švinuotos guminės prijuostės ir pirštinės.

20. Patalpas valantis ir darbo įrankius plaunantis personalas, be išvardytų asmeninių apsauginių priemonių, turi būti aprūpintas plastikinėmis prijuostėmis, antrankoviais ir apsaugine avalyne.

VII. ASMENINIŲ APSAUGINIŲ PRIEMONĖS NAUDOJIMAS DIRBANT SU UŽDARAISIAIS JONIZUOJANČIOSIOS SPINDULIUOTĖS ŠALTINIAIS

21. Dirbant su uždaraisiais jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, asmeninės apsauginės priemonės naudojamos, jeigu radiacinė sauga nėra tinkamai užtikrinama kolektyvinėmis apsaugines, darbo organizavimo priemonėmis ir metodais.

22. Įrangos su uždaraisiais jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais parengimo darbui, derinimo, profilaktinio aptarnavimo arba remonto darbų metu turi būti naudojama:

22.1. kūno apsaugai – apsauginės prijuostės;

22.2. rankų apsaugai – apsauginės pirštinės, distanciniai įrankiai;

22.3. akių apsaugai – apsauginiai akiniai arba skydeliai.

VIII. ASMENINIŲ APSAUGINIŲ PRIEMONIŲ NAUDOJIMAS DIRBANT SU JONIZUOJANČIOSIOS SPINDULIUOTĖS GENERATORIAIS

23. Visi darbuotojai, dirbantys su rentgeno spinduliuotės generatoriais ir dalelių greitintuvais, pacientai ir pacientams padedantys asmenys turi būti aprūpinti asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis [E.1, E.2, E.3, E.4].

24. Asmeninės apsauginės priemonės, jų švino ekvivalentai bei šių priemonių naudojimo tvarka turi būti nurodyti procedūrų aprašymuose.

25. Reikiamų dydžių asmeninės apsauginės priemonės turi būti naudojamos atliekant rentgeno diagnostines arba rentgeno terapines procedūras vaikams.

IX. ASMENINIŲ APSAUGINIŲ PRIEMONIŲ BANDYMAI

26. periodiški asmeninių apsauginių priemonių bandymai atliekami gamintojo nustatyta tvarka ir dažnumu. Jei gamintojas nėra to nustatęs, bandymai atliekami vadovaujantis teisės aktų reikalavimais arba Radiacinės saugos centro nustatyta tvarka.

27. Jei gamintojas nėra nustatęs asmeninės apsauginės priemonės naudojimo trukmės, asmenines apsaugines priemones privaloma patikrinti (nustatyti švino ekvivalentą) praėjus 5 metams nuo asmeninės apsauginės priemonės pagaminimo ir vėliau kas dvejus metus. Įtarus, kad asmeninė apsauginė priemonė gali būti pažeista, ji turi būti patikrinta nedelsiant.

28. Ant patikrintų asmeninių apsauginių priemonių turi būti pažymėta kitos patikros data. Bandymų metu nustačius asmeninių apsaugos priemonių saugumo trūkumų, jie turi būti pašalinti, priemonės išbandytos, nepavykus jų pašalinti– sunaikintos.

29. Asmeninės apsauginės priemonės tinkamumo naudoti data turi būti aiškiai užrašyta ant kiekvienos priemonės arba jos elemento.

30. Asmenines apsaugines priemones periodiškai tikrina teisės aktų nustatyta tvarka įteisintos institucijos.

X. ASMENINIŲ APSAUGINIŲ PRIEMONIŲ NAUDOJIMAS LIKVIDUOJANT RADIACINIŲ AVARIJŲ PADARINIUS

31. Licencijos turėtojas turi turėti pakankamą kiekį asmeninių apsauginių priemonių, naudojamų radiacinės avarijos atveju.

32. Radiacinės avarijos pasekmėms likviduoti reikalingų asmeninių apsauginių priemonių sąrašas sudaromas kiekvienu konkrečiu atveju.

33. Likviduojantys radiacinę avariją darbuotojai privalo dėvėti lengvai deaktyvuojamus arba vienkartinius rūbus, atsparius cheminiam poveikiui ir apsaugančius nuo ore ir ant paviršių esančių radioaktyviųjų medžiagų. Licencijos turėtojas, įvertinęs naudojamų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių pavojingumą, turi pasirūpinti reikiamu kiekiu kilnojamųjų ekranų, švinuotos gumos prijuosčių, pirštinių ir apavo, švinuoto stiklo akinių ir kvėpavimo takų apsaugos priemonių.

34. Turi būti parengta avarijai likviduoti skirtų asmeninių apsauginių priemonių išdėstymo schema ir jų išdavimo tvarka.

XI. ASMENINIŲ APSAUGINIŲ PRIEMONIŲ LAIKYMAS IR PRIEŽIŪRA

35. Asmeninės apsauginės priemonės turi būti laikomos pagal įmonės gamintojos instrukcijoje nurodytus reikalavimus.

36. Asmeninės apsauginės priemonės turi būti tinkamai naudojamos, prižiūrimos ir saugomos [4.1]:

36.1. skirtos tik asmeniniam naudojimui;

36.2. dėvėtos asmeninės apsauginės priemonės turi būti išskalbtos, išvalytos, deaktyvuotos, dezinfekuotos, patikrintos, išbandytos;

36.3. skalbiant, valant, deaktyvuojant, dezinfekuojant, tikrinant, bandant asmenines apsaugines priemones, turi būti išsaugotos jų apsaugomosios savybės;

36.4. asmeninės apsauginės priemonės turi būti laikomos atskirai nuo švarių darbuotojų drabužių;

36.5. draudžiama asmenines apsaugines priemones išnešti ir naudoti už nustatytų darbo vietos ribų.